

Tur til Sandsøy

Det var en flott vårtur Harstad historielag hadde til Sandsøy 10.mai. Deltagerne var heldige med været og programmet. Deltagerne tok seg selv frem til Fenes fergeleiet og satte bilene igjen. Opp av fergeleiet på Sandsøy gikk nærmere 40 personer som skulle være med på turen. Med de som tok i mot oss, var vi 45 på befaringa rundt på øya.

Første post var kirka på Sandsøy. Bussen på øya måtte da kjøre flere vendinger for å få alle med. I det fine været var det ikke problematisk, tvert om. Folk fikk slå seg ned på kirkebakken, betrakte minnesmerker og murene rundt kirkegården.

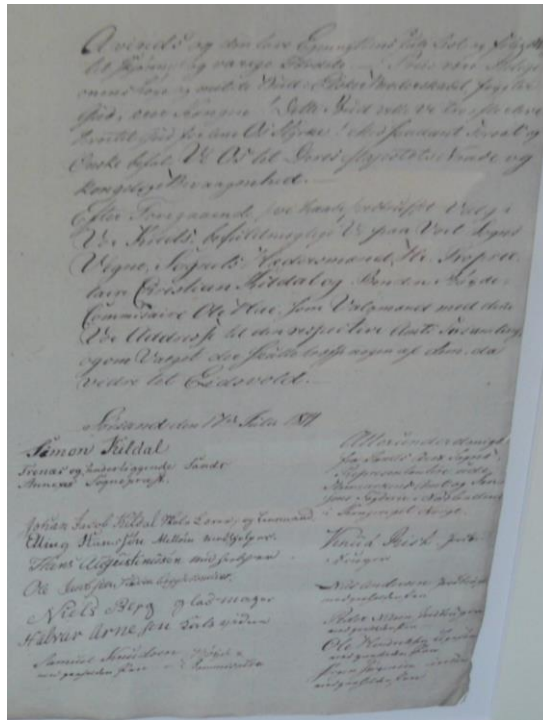
Steinmuren rundt kirkegården var i god stand. Disse finner vi omtalt i kirkebøkene som godt vedlikeholdt og er det sikreste tegnet på hvor alle 5 kirkene på kirkestedet Sand har stått opp gjennom 750 år.

Kirsti Nikolaisen åpna med vakker introduksjons-salme inne i kirka som hadde meget god akustikk. Einar Lockert holdt et godt og spennende foredrag om Sand kirkehistorie fra år 1200 til i dag og fikk frem at bygginga av kirkene var store løft for befolkninga. Det var ikke overskudd og velstand, men

vert om. De ble reist i tider med armod og nød. Likevel ble kirkebyggene prioritert og forteller hvor sterk kirken sto hos befolkninga. Lockert kom inn på Sandsøya sin rike historie og betydning i hele regionen.

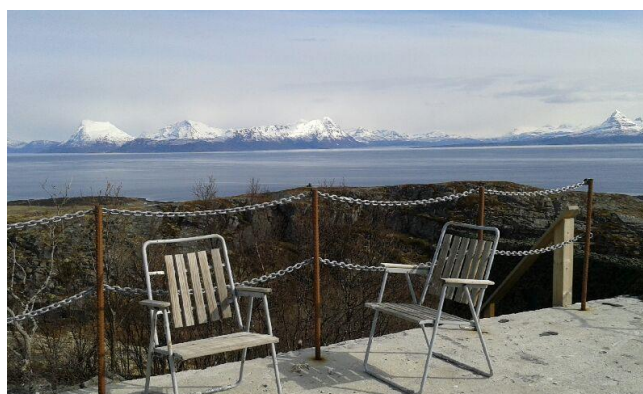

De flotte kirkebyggene som har stått her, har fått forskjellige skjebner. Den første kirka brant ned på slutten av 1300-tallet. En tror brannen skyldes plyndringstokter fra Karelen på denne tida. Ny kirke ble reist 1400. På 1500-tallet var Sand kirke en av 4 hovedkirker i regionen. De tre andre lå på Trondenes, lbestad og Kvæfjord. På denne tida var det vanskelig med korn og stor nød og dermed forfalt også kirka. Så i 1665 ble den 3 kirka reist. Rundt 1730 var Sand sin storhetstid. Kirka var igjen en hovedkirke og Sand var tingsted for regionen. Fra midten på 1700 tallet har vi beretninger fra biskopens befarung og han beskrev at kirkestedet hadde en forsvarlig steingjerde, men at kirka var skadet etter en brann. Dermed ble den 4 kirka reist i 1763. Denne kirka står i dag på Bjarkøy. Da stortingsvedtaket om flytting av kirka fra «Sandsøen til øen Bjarkøy» ble gjort i 1885, foreslo sandsøyfolket at de kunne være med på å samle inn penger til ny kirke for Bjarkøy. Dette fikk ikke gjennomslag, så vedtaket om flytting ble gjennomført, og sandsøyværingene måtte bygge sin 5 kirke. Det er den kirka som står der i dag. Denne er litt mindre enn den som ble hentet til Bjarkøy. For sandsøyfolket føltet det som at de ble ranet for kirka. Bakgrunnen var nok at fra 1886 ble Sand kommune til Bjarkøy kommune og folketallet på Bjarkøy økte mest. At baptistmenigheten vokste også raskt og at mange hadde meldt seg ut av statskirka på Bjarkøy, var nok med på at kirkestatsråd Elias Blix hadde det travelt med å skaffe Bjarkøy en kirke.

Dagen før vi kom på befarings, hadde menigheta fått tilsendt kopi fra Sand Menighet om edsavleggelsen og valg i Sand kirke til Riksforsamlinga i 1814. Denne var slått opp i kirka med signaturer og datert 17. juli 1814. Det var på kirkestedene at valgmennene ble valgt. Disse valgmennene valgte så utsendinger. Lockert hevdet at det er feil når det sies at representantene fra nord, ikke rakk frem til Eidsvold i 1814. Det var posten med melding om å velge utsendinger som ikke kom frem til nordlendingene før grunnloven var vedtatt.

Lockert forklarte og hvor begrepet Vågsfjordens perle stammer fra. Det var en tysk prinsesse som ankom Sandsøya som først brukte uttrykket. Så var og utsikten fra øye imponerende. Herfra ser vi østover fra ei kanonstilling helt øst på øya.

Med bussen bar det så utover til Sandsøya fort på Slagstad som ligger nordøst på øya. Vertskapet var Roar Holtborg og Pål Morten Bjarkøy som orienterte oss om fortets historie. Dette var et beredskapsfort, også kalt for mobiliseringsfort. Det var mannskaper fra Grøtavær og Trondenes som skulle bemanne Sandsøya fort. 900 mann kunne være her for å beskytte 4 kanoner. Fortet sin oppgave var å sette opp sperreild for at fortene på Trondenes skulle kunne få full virkning av sine større kanoner.

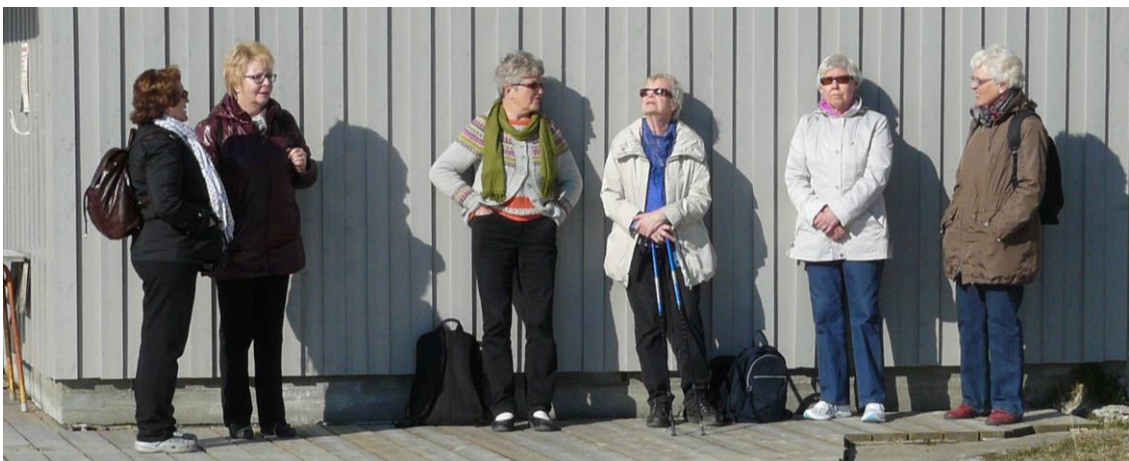
Vi ble servert karbonader, kaffe og kaker og kunne sitte ute og nyte maten. Praten gikk livlig både om det vi hadde hørt, sett og opplevd. Folk koste seg i sola og i godt selskap.

Til venstre ser vi fedrene til Roar og Pål Morten som også stilte opp. Alf Karstein Bjarkøy i lys jakke, innledet om Sandsøy historiske betydning opp gjennom 1000 år. Denne historia var nært knyttet til Bjarkøy, Trondenes og Tore Hund. Alf Karstein Bjarkøy har major som militær grad og er også historiker. Han fremførte en frisk og spennende historieforedrag om hele regionen. Han viste til den strategiske betydninga vår region har hatt, med utgangspunkt i handel mellom øst og vest på nordkalotten. Han var god på å formidle årsak og virkning og viste at Nord-Norge ikke har vært koloni hele tida. I middelalderen ble Norge styrt fra Bjarkøy i 9 år. Det var Erling Vidkunson som hadde sete her til 1333 og styrte som en konge. Vår region har hatt en sentral strategisk rolle både politisk, militært, handel og skattemessig. Her har vært styrker nok til å holde bjarmere og tjudere fra Russland unna. Militær-historikeren kom og inn på blokaden under napoleonskrigen, at kysten vår var krigsskueplass under 1. verdenskrig enda vi var nøytrale og den uinnskrenka ubåtkrigen under 2. verdenskrig samt tyskerne «Festung Norwegen». Mye av dagens militære fort bygger på samme strategi som tyskerne la mot invasjon. Han hevdet at tyskerne tapte Narvik, men vant nordflanken pga Churchill sin egenrådighet og tabber. England så på oss som et område for strid og tenkte i hovedsak på sine nasjonale egeninteresser. Fra Sandsøy fort bar det tilbake til fergeleiet.

På turen stoppet vi hos antikvitethandler Thor Evensen. Her var mye spennende å se på for historieinteresserte. En kunne høre deltagerne sine nostalgiske minner komme frem når de så gamle service-sett, gjenstander og bilder. Møbelspesialisten hadde selvfølgelig rehabilitert gamle møbler, men disse var nok for store til å kjøpe i denne omgang. Her inne fikk vi og kjøpe vafler og kaffe.

Det var en fornøyd gruppe som til slutt kunne gå ned til fergekaia og vente i sola på returen. Riktignok ble det en hel time venting på Bjørnerå, men deltagerne hadde nok å prate om etter turen, så ventetida gikk fort.

Referent Frode Bygdnes,
bilder Frode Bygdnes, Hilde Holthe og Sandsøy Fort.